

Siket Zoltán

1956 októbere Makón

Rövid dolgozatomban kronologikus áttekintést szeretnék adni a forradalom makói eseményeiről, benne részletesen kitérve október 26-ára, amelynek történései a mai napig élnek az idősebbek emlékezetében.

Október 17., szerda: A megyei ÁVH elrendeli a rendőrség (és természetesen az ÁVH) készségi szolgálatát, a rendőrségi épületek, objektumok fokozott biztosítását és védelmét. Indoklásul nyilvánvalóan az előző napon Szegeden történtek szolgáltak. Ekkor alapult meg a szegedi egyetemen a MEFESZ, s a hatalmon lévők úgy gondolták számolni lehet tüntetéssel, felvonulással, főként a diákság részéről.

Október 22., hétfő: Diákszabványalkotó parlament a makói gimnáziumban. A tanulók főleg az orosz nyelv oktatását kifogásolják.

Október 23., kedd: Este 10 órakor két katonatiszt indul Kecskemétre Nagylakra, a román határra, hogy ott fogadják az éjjel körül érkező szovjet páncélos hadosztályt és Budapestre vezessék.

Október 24., szerda: Elterjed a hír a városban: Pesten forradalom van! Mindenki a rádió híradásait figyeli. Ekkor még az egész párt és állami apparátus a helyén van. Reggel ill. egész délelőtt tart a szovjet tankok átvonulása a városon Nagylak felől Szeged irányába (a mai 43-as úton). A helyi „Viharsarok” című napilap délutáni rendkívüli kiadása az közli, hogy a Varsói Szerződés értelmében a hazánkban állomásozó szovjet csapatok vonultak át Szegeden. Ezen a napon szervezik meg a járási tanácson az állandó ügyeleti szolgálatot és a rendőrségtől kapott fegyverekkel a hivatali épület őrzését.

Október 25., csütörtök: A makóiak a rádióból tudják meg Gerő lemondását. Megkezdődik a házak fellobogozása. Az embereken kítör a vásárlási láz. Az italtoltok délig, az éttermek délután kettőig tarthatnak nyitva. Elrendelik a szesztilalmat.

Október 26., péntek: Szervezkedés kezdődik a reggeli órákban a gimnáziumban: valamit tenni kell az előző napi parlament előtti gyilkos sortűz elleni tiltakozásképpen. A pesti áldozatok emlékére néma tüntetést kívánnak szervezni. Elhatározásuk már a tanítási megkezdése előtt futótűzként terjed a diákok körében. A tervezett demonstrációhoz a városi rendőrkapitány engedélyt ad, viszont kiköti: csakis fegyvermezett, néma tüntetésről lehet szó. A diákok a gimnázium udvarán gyülekeznek, az épületet ekkor már egy nemzeti zászlóval díszítik fel. A gimnáziumi diáksághoz csatlakoznak a Közgazdasági Technikum növendékei is. Aztán befutnak a város egyetlen gyárának, a gépgyárnak munkásai. A diákok a Kossuth-szoborhoz vonulnak, komolyság és ünneplés árad belőlük. Az egyik szervező diák, a negyedikes gimnazista *Institoris Ildikó* elszavalja a Nemzeti Dalt, a tömeg együtt mondja vele a refrént. Ezután a szobor talpázatánál elhelyezik a Kossuth-címert, melyet a gépgyár egyik tüzemének asztalosai készítettek – ingyen. Miután elhelyezték a koszorúkat, eléneklik a Szózatot, melyet már évek óta tilos volt előadni. A tömeg ajkán félsendül a Himnusz.

A gimnázium előtti téren más indulatok uralkodtak, mint a diákok körében. A szovjet emlékmű ledöntésére gyűlt össze néhány száz fős tömeg. A művet előkészületlenül, vontatottan és ügyetlenül folyt. Az obeliszkre egy kötelet kötöttek és 50-60-an megpróbálták kézzel megdönteni, a kötelet azonban alacsonyra tették, a „mű” meg sem rezdült emberi húzásra. Ekkor a hagymakutató állomás traktora próbálkozott, sikertelenül, az első kerekei a levegőbe emelkedtek. Ezután két, sínen futó létrát szereztek, ezeknek tetejére állva a kötélhurkot az obeliszk felső harmadára helyezték, az alsó tag fölött az oszlop megadta magát, a létrákat szétfeszítve zuhant a földre. A város szeptember 26-i felszabadításának évfordulójára elhelyezett koszorúkat elégették. Az oszlop első egységének és a bronzköpenynek eltávolítása nagy küszködés árán valósult meg. A bronz domborművet előbb a Marosba kívánták hajítani, végül a közeli MÉH-telepre került, a vörös csillaggal együtt (amely az emlékmű tetején volt).

A művet előkészületlenül, vontatottan és ügyetlenül folyt...

Este kétszáz fős tömeg gyülekezett a bíróság előtt, majd a tanácselnök lakásánál. A tömeg a rendőrség mellett elszállásolt katonaságtól fegyvert követelt, eredménytelenül. A pártbizottságok tábláit összetörték, a Magyar-Szovjet Társaság helyiségeiből képeket, szobrokat hajigáltak ki. A falakon „Ruszkik haza!” feliratok jelentek meg.

Október 27., szombat: Nincs tanítás az iskolákban. Kijárási tilalom a városban. (A kapukat zárva kell tartani és mindenféle felvonulás, még az új kormány melletti is tilos.) A kijárási tilalom ellenére este tüntetés, amit az őrsparancsnok szétzavar. A gépgyárban munkástanácsot választanak, elnöke **Dr. Tóth Ferenc**.

Október 28., vasárnap: Délben parasztyűlés a városi tanács előtt. A makóiak követelik a földek, házak visszaadását, a beadás eltörlését. A tanácselnök megígéri, hogy hétfőn a követeléseket egy küldöttség élén beviszi a megyére. A résztvevők paraszttanácsot választanak. Egyes párt és állami vezetők bujkálnak. Megkezdődnek a Nemzeti Bizottság megválasztásának előkészületei. Megszületik az Iparostanács követeléseinek 12 pontja.

Október 29., hétfő: Délelőtt 11 órakor gyűlés a Kossuth-szobor előtt a nemzeti bizottság megválasztásának ügyében. Sokszorosítják a makói ifjúság 22 pontját:

„Ébred, ébredj, istenverte nemzet...”

„Ha minket is elfúj a sors vihara...

Ném lesz az Istennek soha több magyarja

Követeléseink

1. A szovjet csapatok azonnali kivonását Magyarországról és Magyarország kilépését a varsói egyezményből.
2. Emberhez méltó szabadságjogokat, félelem mentes életet.
3. Gyülekezési, felvonulási, tüntetési és sztrájk jogot.
4. Sajtószabadságot.
5. Emberibb megélhetési jogot, magasabb életszínvonalat, magasabb béreket, alacsonyabb árakat.
6. A bérnormák eltörlését és a hat órás munkanap bevezetését.
7. Szabad vallásgyakorlást és az Állami Egyházügyi Hivatal eltörlését és Mindszenty hercegprímás szabadon bocsátását és hivatalába történő hivatalos beiktatását
8. Általános, egyenlő titkos szavazással tartott szabad választást különböző pártok részvételével.
9. Rákosi Mátyás, Farkas Imre perbefogását és nyílt tárgyalását.
10. Vonják felelősségre azokat, akik okai a polgárvér ömlésének.
11. Szabad földművelést és a parasztságtól jogtalanul eltulajdonított földek és gazdasági felszerelések azonnali visszaadását.
12. Szabad akaratot a kollektív gazdálkodás ügyében.
13. Szabad kiskereskedelmet és szabad kisipart.
14. A súlyos adóterhek csökkentését és a beszolgáltatási rendszer teljes megszüntetését.
15. Államosított családi házak visszaadását jogos tulajdonosaiknak.
16. A megvont fizetések és nyugdíjak visszaadását, valamint a nyugdíjkorhatár leszállítását.
17. Kossuth címert zászlainkra.
18. Szabad külföldi utazást.
19. Az orosz nyelvnek, mint kötelező tantárgynak az iskolákban való eltörlését és tankönyveink átírását magyar nemzeti szellemre.
20. Nyilvánítsák nemzeti ünneppé és munkaszünnappá Március 15-ét, Október 6-át, Október 24-ét.
21. A katonai szolgálati idő csökkentését és a szovjet mintájú ruhák fölcserélését régi magyar mintájúakra.
22. Fegyveres nemzeti őrség megalakítását Makó város népe követeléseinek megvédése érdeke végett.

Makó, 1956. október 29.

Makó Város Dolgozó népe és ifjúsága nevében”

A tanácselnök beadja lemondását, s eltávozik a városból.

Október 30., kedd: Délután 3 órakor 6-8 ezer ember vonul a járási tanácshoz, s itt közfelkiáltással megválasztja a Nemzeti Bizottság tagjait. A várost most már e bizottság, ill. az ebből alakult szűkebb körű Intéző Bizottság vezeti.

Október 31., szerda: Dél előtt 9 órakor a Nemzeti Bizottság bevonul a Városi Tanács épületébe. A tanácsi dolgozók esküt tesznek a bizottságra. A Bizottság elrendeli a fegyverek begyűjtését, párt helyiségeinek és iratainak zár alá vételét ill. a tanítás november 5-i megkezdését. Ezen a napon alakul meg hivatalosan a makói Forradalmi Ifjúsági Szövetség. (FISZ). Megszerveződik a Nemzetőrség. A városban ekkor már szinte mindegyik üzemben, intézménynél és munkahelyen munkástanácsok alakulnak.

November 2., péntek: Az MSzMP megalakulása után a makói kommunisták is szervezni kezdik az új pártot. A taggyűlés résztvevőit azonban egy Szegedről érkezett fegyveres csoport szétzavarja. Három vezetőt a rendőrségre visznek, a rendőrkapitány este hazahozza őket.

November 3., szombat: Élelmiszert szállító teherautók indulnak a városból Budapestre.

November 8., csütörtök: A hétfői nap helyett ezen a napon kezdődik meg a tanítás az általános iskolákban, a tanulók fele jelenik meg. A városban tart a vásárlási láz. Két régi elvtárs Szegedre utazik, az ottaniak segítségét kéri a viszonyok megváltoztatására.

November 9., péntek: A segítségkérés nem talál sikert fülekre: hajnal 3 órakor a szegedi volt ávós laktanyából (a szovjet csapatok bázisáról) 5 szovjet tank indul Makóra. Reggelre tankok állnak a városi tanács, a járási tanács, a rendőrség, a posta és a városi pártbizottság előtt. Makó szovjet városparancsnokot kap, aki mellett két helyi segítő tüsténkedik.

November 12., hétfő: A gimnáziumban is megindul a tanítás, a diákok negyede jelenik meg.

November 21., szerda: A Nemzeti Bizottság elnökhelyettesét, Kiss Ernőt (a város tényleges vezetőjét) fegyveresek Szegedre cipelik. Megkezdődik a „konszolidáció”.

Irodalom

- ☐ *Halmágyi Pál:* 1956 makói eseményei. in: Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1992.
- ☐ *Tóth Ferenc:* Az 1956-os forradalom kezdete és következményei Makón. A Makói Keresztény Értelmiségi Szövetség füzetei 6., Makó, 1992.
- ☐ *Tóth Ferenc:* Az 1956-os forradalom Makón a dokumentumok tükrében. Szirbik Miklós Társaság, Makó, 1996.